

Oikeustapauskokoelma

Asia T-541/08

**Sasol ym.
vastaan
Euroopan komissio**

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Parafiinivahamarkkinat — Raakaparafiinimarkkinat — Päätös, jolla todetaan EY 81 artiklan rikkominen — Hintojen vahvistaminen ja markkinoiden jakaminen — Emoyhtiön vastuu kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin sen tytäryhtiö ja emoyhtiön osittain omistama yhteisyritys ovat syyllistyneet — Emoyhtiön käyttämä ratkaiseva vaikutusvalta — Olettama siinä tapauksessa, että emoyhtiö omistaa tytäryhtiön kokonaan — Seuraanto — Oikeasuhteisuus — Yhdenvertainen kohtelu — Sakkojen määrän laskennasta annetut vuoden 2006 suuntaviivat — Raskauttavat seikat — Johtajan rooli — Sakon enimmäismäärä — Täysi harkintavalta

Tiivistelmä – Unionin yleisen tuomioistuimen tuomio (kolmas jaosto) 11.7.2014

- Kilpailu — Unionin säännöt — Rikkominen — Vastuuseen joutuminen — Emoyhtiö ja tytäryhtiöt — Taloudellinen kokonaisuus — Arviointiperusteet — Olettama, jonka mukaan emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kokonaan omistamiinsa tytäryhtiöiden liiketoimintapolitiikkaan — Kumottavissa oleva olettama — Yhtiön, joka haluaa kumota tämän olettaman, todistusvelvoitteet — Todisteet, jotka eivät ole riittäviä olettaman kumoamiseksi — Syyttömyysolettaman periaatetta ei ole loukattu — Yksilöllisen vastuun periaatetta ei ole loukattu*
(EY 81 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)
- Kilpailu — Unionin säännöt — Rikkominen — Vastuuseen joutuminen — Emoyhtiö ja tytäryhtiöt — Taloudellinen kokonaisuus — Arviointiperusteet — Voidaanko emoyhtiöiden katsoa olevan vastuussa rikkomisesta, johon niiden yhteisyritys on syyllistynyt*
(EY 81 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)
- Kilpailu — Unionin säännöt — Rikkominen — Vastuuseen joutuminen — Emoyhtiö ja tytäryhtiöt — Taloudellinen kokonaisuus — Arviointiperusteet — Yhden ainoan emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa yhteisyrityksen kilpailunvastaisesta toiminnasta — Vastuun syntymisen edellytykset — Kyseisen emoyhtiön yksipuolisesti käyttämä ratkaiseva vaikutusvalta — Komissiolla oleva todistustaakka*
(EY 81 artikla; neuvoston asetus N:o 139/2004)

4. *Kilpailu — Unionin säännöt — Rikkominen — Vastuuseen joutuminen — Emoyhtiö ja tytäryhtiöt — Taloudellinen kokonaisuus — Rikkomiseen välittömästi osallistuneen yhtiön nykyisten emoyhtiöiden yhteisvastuu — Kyseisen yhtiön aiempien emoyhtiöiden vapauttaminen vastuusta — Syrjivä kohtelu*

(EY 81 artikla; Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20 ja 21 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta)

5. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Komissiolle neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa myönnetty harkintavalta — Rangaistusten laillisuusperiaatetta ei ole loukattu — Uusissa suuntaviivoissa määrättyjen muutosten ennakoitavuus — Taannehtivuuskiellon periaatetta ei ole loukattu*

(Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohta; komission tiedonannot 98/C 9/03 ja 2006/C 210/02)

6. *Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Komission päätös, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen — Näyttö — Näytön, joka muodostuu tietyistä rikkomisen eri ilmenemismuodoista, hyväksyttävyyys — Useiden aihetodisteiden käyttäminen — Yksittäin tarkastelluilta aihetodisteilta vaadittava todistusvoiman aste — Asiakirjatodisteet — Arviointiperusteet — Toimitettujen todisteiden uskottavuus — Rikkomisen kiistävien yritysten näyttövelvoitteet*

(EY 81 artiklan 1 kohta)

7. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Sakon vahvistaminen suhteessa rikkomisen vakavuuden arviointiperusteisiin*

(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohta; komission tiedonanto 2006/C 210/02)

8. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet — Rikkomisen vakavuus — Raskauttavat seikat — Rikkomisen johtajan rooli — Käsite — Arviointiperusteet*

(Neuvoston asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohta; komission tiedonannon 2006/C 210/02 28 kohta)

9. *Kilpailu — Sakot — Sakkojen määrä — Sakkojen suuruuden määrittäminen — Komission harkintavalta — TuomioistuINVALVONTA — Unionin tuomioistuimen täysi harkintavalta — Ulottuvuus — Sakon enimmäismäärä*

(SEUT 261 artikla; neuvoston asetuksen N:o 1/2003 31 artikla)

1. Ks. tuomion teksti.

(ks. 29–32, 36, 134–141, 145–150, 153, 154 ja 163 kohta)

2. Kilpailuasiassa emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön käyttäytymisestä, koska ne kuuluvat samaan yritykseen, silloin, kun tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään sen vuoksi, että emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti sen käyttäytymiseen tältä osin.

Emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiönsä markkinakäyttäytymiseen erityisesti siinä tapauksessa, että tytäryhtiö noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille tältä osin antamia ohjeita.

Emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiönsä markkinakäyttäytymiseen lähtökohtaisesti myös silloin, kun sillä on ainoastaan mahdollisesti tytäryhtiön elimissä olevien edustajiensa kautta valta määrittää tai hyväksyä tietyt tytäryhtiön strategiset kaupalliset päätökset kun taas valta tytäryhtiön liiketoimintapolitiikan määrittämiseen suppeassa mielessä on annettu yhtiön operatiivisesta toiminnasta vastaaville johtajille, jotka emoyhtiö valitsee ja jotka edustavat ja edistävät emoyhtiön kaupallisia intressejä.

Näitä periaatteita voidaan soveltaa myös yhden tai useamman emoyhtiön saattamiseen vastuuseen sellaisesta kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon niiden yhteisyritys on syylistynyt.

(ks. 33–35 ja 37 kohta)

3. Kilpailuasiassa komissio ei voi lukeakseen yhteisyrityksen kilpailunvastaisen käyttäytymisen sen emoyhtiöistä ainoastaan yhden, joka omistaa kaksi kolmasosaa sen pääomasta, syyksi EY 81 artiklan mukaisesti tukeutua määräysvaltaa vahvistettaessa pelkästään kyseisen emoyhtiön mahdollisuuteen käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa sellaisena kuin se on vahvistettu yrityskeskittymien valvonnasta annetun asetuksen N:o 139/2004 soveltamisen asiayhteydessä, ilman että olisi tarpeen selvittää, onko tällaista vaikutusvaltaa tosiasiallisesti käytetty. Päinvastoin on niin, että komission on lähtökohtaisesti osoitettava tällainen ratkaiseva vaikutusvalta kaikkien tosiseikkojen perusteella. Näihin tosiseikkoihin kuuluvat emoyhtiön ja sen tytäryhtiöiden tai yhteisyrityksen johtotason tehtävien kumuloituminen samoille luonnollisille henkilöille tai se seikka, että kyseisten yritysten oli seurattava yhteisen johtonsa antamia suuntaviivoja ilman, että ne voivat käyttäytyä markkinoilla riippumattomina.

Lisäksi se, että emoyhtiö tai useat emoyhtiöt käyttävät tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa yhteisyrityksen liiketoimintapolitiikkaan, voidaan osoittaa myös tutkimalla yhteisyrityksen päätöksenteon tapoja. Vaikka valta tai mahdollisuus määrittää yhteisyrityksen kaupallisia päätöksiä kuuluu itsessään ainoastaan pelkkään kykyyn käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa yhteisyrityksen kaupalliseen käyttäytymiseen ja siten asetuksessa N:o 139/2004 tarkoitettua käsitteen ”määräysvalta” alaan, komissio ja unionin tuomioistuimet voivat olettaa, että kyseisen yrityksen toimintaa koskevat säännökset ja sopimusmääräykset – erityisesti sopimuksen, jolla kyseinen yhteisyritys on perustettu, määräykset ja äänioikeuksia koskevan osakassopimuksen määräykset – on pantu täytäntöön ja niitä on noudatettu. Tällaisen toimen yhteydessä yhteisyrityksen kaupalliseen käyttäytymiseen kohdistuvan ratkaisevan vaikutusvallan tutkiminen voi määräysvaltaa koskevan analyysin tavoin koostua ennen yrityksen toiminnan aloittamista allekirjoitettujen asiakirjojen abstraktista analyysistä.

Koska ratkaisevan vaikutusvallan tosiasiallista käyttämistä koskeva tarkastelu tapahtuu jälkikäteen ja se voi näin ollen perustua konkreettisiin seikkoihin, sekä komissio että ne, joita asia koskee, voivat kuitenkin esittää todisteet siitä, että yhteisyrityksen kaupalliset päätökset on määritetty erilaisten menettelysääntöjen mukaisesti kuin pelkästään yhteisyrityksen toimintaa koskevien sopimusten abstraktista tarkastelusta seuraisi.

Tutkiessaan sitä, käyttikö emoyhtiö tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa yhteisyrityksen liiketoimintapolitiikkaan, komission on otettava huomioon puolueettomasti kaikki niiden, joita asia koskee, sille esittämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat. Toisin kuin tilanteessa, jossa yksi ainoa emoyhtiö omistaa tytäryhtiön koko osakepääoman, yhteisyrityksen tapauksessa merkityksellistä on se, käyttikö emoyhtiö tosiasiallisesti vaikutusvaltaa yhteisyrityksen operatiiviseen johtoon nähden. Tällaisessa tapauksessa osakkaita on useita ja yhteisyrityksen elinten päätökset tekevät jäsenet, jotka edustavat eri emoyhtiöiden kaupallisia intressejä, jotka voivat olla yhteneviä mutta myös erota toisistaan.

Tältä osin yhteisyrityksen ja emoyhtiön organisatoristen yhteyksien tutkiminen ei välttämättä sisällä kysymystä emoyhtiön edustamisesta sellaisen muodollisen toimeksiannon nojalla, jonka tämä on antanut yhteisyrityksen johtajalle. Merkityksellisempää on ottaa huomioon emoyhtiön kaupallisten intressien edustaminen laajassa merkityksessä ja vaikutusvalta yhteisyrityksen elinten päätöksiin tämän

liiketoimintapolitiikan saattamiseksi linjaan emoyhtiön liiketoimintapolitiikan kanssa, mistä osoituksena on erityisesti tehtävien kumuloituminen emoyhtiön johdossa ja yhteisyrityksessä sekä se, että yhteisyrityksen johtaja omistaa osan emoyhtiön pääomasta.

Tilanteessa, jossa komissio katsoo ainoastaan yhden emoyhtiöistä olevan vastuussa rikkomisesta, johon tytäryhtiö on syyllistynyt, sen on osoitettava, että ratkaisevaa vaikutusvaltaa yhteisyrityksen kaupalliseen käyttäytymiseen käytti yksipuolisesti tämä emoyhtiö.

(ks. 43, 44, 49, 50, 54, 76, 85 ja 112 kohta)

4. Kun komissio kilpailuasiassa katsoo sellaisen yhtiön, joka on välittömästi osallistunut EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomiseen, nykyisten emoyhtiöiden olevan yhteisvastuussa sellaisen ajanjakson osalta, joka on kulunut sen jälkeen, kun nykyiset emoyhtiöt ovat hankkineet tämän yhtiön koko osakepääoman, ja samanaikaisesti vapauttaa yhteisvastuusta aiemmat emoyhtiöt, jotka ovat omistaneet rikkomiseen osallistuneen yhtiön koko osakepääoman saman rikkomisen aiemman ajanjakson aikana, se kohtelee kahta toisiinsa rinnastettavaa tilannetta eri tavalla.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20 ja 21 artiklassa vahvistetun yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattaminen on sovitettava yhteen laillisuusperiaatteen noudattamisen kanssa, mikä merkitsee sitä, että kukaan ei voi vedota omaksi edukseen toisen hyväksi tehtyyn lainvastaisuuteen. Lisäksi silloin kun yritys on käyttäytymisellään rikkonut EY 81 artiklan 1 kohtaa, se ei voi välttyä seuraamuksilta sillä perusteella, että muille taloudellisille toimijoille, joita koskevaa tapausta ei ole saatettu unionin tuomioistuinten käsiteltäväksi, ei ole määrätty sakkoa.

Koska komissio ei tehnyt virhettä, kun se katsoi nykyisten emoyhtiöiden olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon välittömästi osallistunut yhtiö syyllistyi, koko osakepääoman hankkimista seuraavalla ajanjaksolla, sillä on oikeus katsoa, että ne ovat yhteisvastuussa kyseisellä ajanjaksolla.

(ks. 181, 185–187, 194 ja 196 kohta)

5. Ks. tuomion teksti.

(ks. 202–214 kohta)

6. Ks. tuomion teksti.

(ks. 218–239, 265, 291 ja 427 kohta)

7. Ks. tuomion teksti.

(ks. 315–319 ja 405 kohta)

8. Ks. tuomion teksti.

(ks. 355–360, 375, 384, 393–396 ja 400 kohta)

9. Komission tekemien päätösten laillisuusvalvontaa täydentää täysi harkintavalta, joka on myönnetty unionin tuomioistuimille asetuksen N:o 1/2003 31 artiklassa EY 229 artiklan ja sittemmin SEUT 261 artiklan mukaisesti. Tämän harkintavallan nojalla unionin yleinen tuomioistuin voi paitsi pelkästään tutkia seuraamuksen laillisuuden myös korvata komission arvioinnin omallaan ja siten poistaa määrätyn sakon tai uhkasakon taikka alentaa tai korottaa sen määrää. Perussopimuksissa määrätty valvonta merkitsee siis unionin perusoikeuskirjan 47 artiklaan sisältyvän tehokkaan oikeussuojan periaatteen mukaisesti sitä, että unionin tuomioistuimet harjoittavat sekä oikeudellisiin

seikkoihin että tosiseikkoihin kohdistuvaa valvontaa ja että niillä on toimivalta arvioida todisteita, kumota riidanalainen päätös tai muuttaa sakkojen määrää. Tämän harkintavallan nojalla unionin tuomioistuimet voivat paitsi pelkästään tutkia seuraamuksen laillisuuden, myös korvata komission arvioinnin omallaan ja tämän seurauksena poistaa määrätyn sakon taikka uhkasakon tai alentaa tai korottaa sen määrää. Täyden harkintavallan käyttö ei kuitenkaan vastaa viran puolesta suoritettavaa valvontaa, ja menettely unionin tuomioistuimissa on kontradiktorista.

Koska komission toteuttama epäyhdenvertainen kohtelu, kun se katsoo sellaisen yhtiön, joka on välittömästi osallistunut EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomiseen, nykyisten emoyhtiöiden olevan yhteisvastuussa sellaisen ajanjakson osalta, joka on kulunut sen jälkeen, kun nykyiset emoyhtiö ovat hankkineet tämän yhtiön koko osakepääoman, ja samanaikaisesti vapauttaa yhteisvastuusta aiemmat emoyhtiöt, jotka ovat omistaneet rikkomiseen osallistuneen yhtiön koko osakepääoman saman rikkomisen aiemman ajanjakson aikana, yhdessä sen kanssa, ettei viimeksi mainittuun ajanjaksoon liittyvän sakon osan suhteen vahvistettu erillistä enimmäismäärää, voi suurentaa nykyisten emoyhtiöiden taloudellista vastuuta kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon rikkomiseen välittömästi osallistunut yhtiö syyllistyi, on asianmukaista määrittää kyseisen ajanjakson aikana toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi kyseiselle yhtiölle määrättävän sakon osan osalta enimmäismääräksi 10 prosenttia sen viitevuoden liikevaihdosta.

Samoin koska komission arviointivirheet, jotka koskevat sitä, että ainoastaan yhden emoyhtiöistä katsotaan olevan vastuussa yhteisyrityksen kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä, yhdessä sen kanssa, ettei yhteisyrityksen ajanjaksoon liittyvän sakon osan suhteen vahvistettu erillistä enimmäismäärää, voi suurentaa sen rikkomisen, johon kyseinen yhteisyritys syyllistyi välittömästi, taloudellisia seurauksia tähän emoyhtiöön nähden, on asianmukaista määrittää kyseisen ajanjakson aikana toteutetun kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi kyseiselle yhtiölle määrättävän sakon osan osalta enimmäismääräksi 10 prosenttia sen viitevuoden liikevaihdosta.

(ks. 437, 439, 452, 453, 461 ja 462 kohta)